

DE JACHTVELDEN

langsheen de Rupel

met werken van **CAMIEL VAN BREEDAM**

20 mei – 14 oktober 2018

NOEVEREN MANIFEST

Opgedragen aan de steenbakkers, 1967
162 x 266 x 23 cm

NOEVEREN MANIFEST

Sinds 1986 is Noeveren beschermd als dorpsgezicht. Geen wonder : in Noeveren staat de geschiedenis in steen geschreven : Een wirwar van steegjes en pleintjes, verlaten steenfabrieken, een laatste scheepswerf, kleine werkmanshuisjes waarin eens onvoorstelbaar grote gezinnen woonden... In al zijn kleinschaligheid biedt het steenbakkersgehucht nog een rijkdom aan erfgoedschatten, die elders aan de rechter Rupeloever reddeloos zijn verloren gegaan. Hier proef je nog een bewogen verleden waar hard labeur en arbeidersstrijd tot sociale ontvoogding hebben geleid.

Bewonersgroepen proberen al decennialang hun patrimonium veilig te stellen en zijn op vrijwillige basis in de weer met initiatieven rond steenbakkerijen, scheepsbouw en glasnijverheid. Jonge en creatieve inwijkelingen vertimmeren oude industriële panden tot verrassend idyllische maar vooral bezielde bewoningsvormen met veel aandacht voor kunst en cultuur. De open ruimtes vormen een ecologisch belangrijke natuurverbinding tussen het natuurgebied Walenhoek en de Rupel. Een wandel- en fietsdijk langs de imposante Rupel ontsluit het gehucht voor een steeds groeiende groep toeristen van binnen- en buitenland die komen genieten van het historisch, ecologisch en recreatief netwerk van de Rupelvallei.

Al geruime tijd circuleren verhalen over allerhande bouwplannen op Noeveren waardoor bewoners zich ongerust maken over de integriteit van hun wijk. Meer dan ooit verdient dit laatste stukje authentieke Rupelstreek behouden te blijven als laatste getuigenis van een véél groter identiteit verschaffend verhaal dat ooit begon in de middeleeuwen.

Wij menen dat de toekomst van dit beschermd dorpsgezicht uiteindelijk moet worden veilig gesteld en vragen dat Noeveren zijn historische plaats in de regio wordt gegarandeerd.

De ondergetekenden

Alfons Van Trier
Annie Debie
Arnold Rypens
Bavo Claes
Bruno De Corte
Camiel Van Breedam
Chris Cauwenberghs
Christiane Doms
Christiane Vinck
Dirk De Wachter
Dirk Van de Mosselaer
Dirk Van Dijk
Dirk Verheyen
Eddie Battle
Eric Huysmans
Erik De Keersmaecker
Eddy Stuer
Etienne Wils

Flor Broes
Flor Buggenhout
Fons Van den Heuvel
François Boddaert
Frans Vercauteren
Fred Janssen
Gladys De Milde
Greet Van der Auwera
Gunter Gehre
Guy Van de Mosselaer
Herbert Flack
Hilde Frateur
Hugo Lejon
Hugo Keppens
Jaak Vandeputte
Jan Doms
Jan Van Camp
Jan van de Ven

Johnny Van Breedam
Jokke Schreurs
Jorden Mostien
Jos Dalemans
Kris Van Trier
Lies Beunens
Lieve Pinxten
Liliane Van den Heuvel
Loes Van den Heuvel
Ludgard De Decker
Ludo Frateur
Lu Van Poele
Margit Bal
Marinus Van Reeth
Marleen Willems
Martha Bollaert
Olivier Op de Beeck
Patrick Van den Nieuwenhof

Paul Cornelis
Paul de Niel
Paul Segers
Piccarelle Patrick
Pierre Jonckheer
Ria Van der Auwera
Rik Pinxten
Rik Swennen
Roland Baetens
Roland Van Campenhout
Stan Scholiers
Steve Janssens
Walter Schoeters
Walter Van Den Neucker
Wilfried Geens

DE KWESTIE VAN DE CUESTA¹

Noeveren: een samentrekking van “ten oeveren”. Op de oever van de Rupel dus. Die oever is een geologisch product van sedimenten die gestaag en geduldig de kleilagen hebben opgebouwd. Een breed getekend tijdsperspectief laat een onthutsend patroon zien. De vorming van die kleilagen begon ongeveer 35 miljoen jaar geleden! Het begin van de ambachtelijke ontginning ervan voor het maken van bakstenen wordt historisch gesitueerd in de omgeving van de abdij van Hemiksem die werd gesticht in 1243. Vermoedelijk zowat zeven eeuwen geleden dus.

In 1876 maakte de Engelse auteur R.L. Stevenson (vooral bekend van “Treasure Island”) een reis door onze streken die hij beschrijft in “An Inland Voyage”: *‘The wind served us well up the Scheldt and thereafter up the Rupel; and we were running pretty free when we began to sight the brickyards of Boom, lying for a long way on the right bank of the river. The left bank was still green and pastoral, ... But Boom and its brickyards grew smokier and shabbier with every minute; until a great church with a clock, and a wooden bridge over the river, indicated the central quarters of the town.’*²

De invasieve en genadeloze industriële exploitatie van de kleilagen om de steenbakkerijen te voeden, was inderdaad pas goed op gang aan het komen in de tweede helft van de 19de eeuw. Ze heeft sedertdien een enorme expansie gekend en heeft geduurd tot aan de crisis eind jaren 1960. Daarna bleven maar enkele hardnekkige overlevers aan de slag. Sedertdien wordt Noeveren, samen met de hele Rupelstreek, geteisterd door verval in vele vormen. Deels door de inwerking van de tijd en de elementen. Voor het overgrote deel echter door opzettelijke kwaadaardige ingrepen, afbraakwoede en inbreuken op de burgerlijke wetgeving. Maar vooral ook door minachting voor de natuurwetten en de natuurwetgeving: miljoenen jaren opbouw door natuurlijke processen, honderd jaar economische uitbuiting, vijftig jaar verval. Een vernederend bilan. Een schande.

En alsof dat allemaal nog niet genoeg was cirkelden al na de eerste faillissementen de aasgieren rond om al wat kon weggehaald worden af te breken en te gelde te maken: Boomse pannen, hout van de droogloodsen, steenslag van verwoeste ovens en schouwen, ... En wat overschoot bleef in wanorde liggen, hangen, scheef staan, ... treuren. In triestheid vergaan.

Maar de gevaarlijksten onder de kadaverpikkers kwamen niet om zaken weg te halen. Neen, zij brachten het smerigste afval van de halve wereld naar hier om het in de oude kleiputten te storten zonder mededogen voor de bewoners. En met een cynisch misprijzen voor de typische en vaak unieke fauna en flora die zich door de vele honderden jaren op eigen kracht had ontwikkeld te midden van en ondanks het geweld van de baksteennijverheid. Misdaden tegen mens en milieu dus! En daarmee lagen de jachtvelden langsheen de Rupel helemaal open.

Terwijl in zijn eigen leefomgeving de grote ondernemers al hun tegennatuurlijke krachten botvierden, begon Camiel Van Breedam de relictten van die ontwrichte wereld met zijn typische manier van assembleren onder te brengen en te bewaren in een zorgzaam koesterend geheel van een kunstwerk. Je kan het vergelijken met de wijze waarop de kleilagen gedurende ettelijke miljoenen jaren zorg hadden gedragen voor de fossielen van dieren en planten uit de oertijden. Bij hem ging het om werktuigen en materialen die hij vond in de restanten van de zieltogende steenbakkerijen. Maar ook op de werven die gespecialiseerd waren in scheepsafbraak of de glasnijverheid vond hij zijn gading. Want op het grondgebied van de gemeente waren toen de meest uiteenlopende bedrijfstakken te vinden: pantoffelfabrieken, diamantslijperijen, metaalverwerking, brouwerijen, enz. ... die allemaal hetzelfde lot van de ondergang beschoren waren.

Boom was met zijn centrumfunctie inderdaad een smeltkroes van ambachtelijke en industriële activiteiten al dan niet afgeleid van de steenbakkersnijverheid. De dorpskern ging soms bijna ongemerkt over in de droogloodsen, vooral daar waar die bijna de achterkant van de huizen raakten. Op andere plaat-

sen stonden de woningen dan weer als het ware te wankelen boven de steile wand van een uitgebaggerde kleiput. Die verstrengeling vervaagde de grenzen tussen wonen en werken op veel plaatsen in de gemeente. Camiel Van Breedam woonde in de Blauwstraat, waar hij ook geboren is. En hoewel dat toen een belangrijke handelsstraat in het centrum was, lag ze tegelijk ook in zo een grensgebied.

In het ouderlijk huis bevond zich een loodgietersatelier dat niet langer in gebruik was. Op de zolder begon Camiel al in 1956 zijn eerste reliëfs, collages, kleine sculpturen te maken. Dat waren van meet af aan werken die qua thema, gebruikte materialen, gevoelswaarde, ... gedrenkt waren in het bad van de herinnering en het respect voor dat wat mens en maatschappij hooghartig verloochend en verkwanseld hadden.

Van 1964 af begint hij ook werken te maken die recht naar het hart van de kwestie gaan die ons hier bezighoudt, omdat de groeiende aftakeling en verloedering hem toen ook al naar het hart grepen. Hij begon van de werkplaatsen alom en ander materiaal te verwerken dat harmoniseerde met de beweging van zijn assemblages. In een eerste fase vooral om eer te betonen aan de arbeiders, onder wie zijn grootvader Vinck, en omdat ze de thematiek bekrachtigden van het verval en het verlies die hem fundamenteel bezighoudt. Maar ook die van de noodzaak van recuperatie en eerherstel, van reconstructie en menselijke waardigheid (*Opgedragen aan de Steenbakkers* – 1966; *Hand die steen maakt* - 1966, enz.). Maar vanaf de jaren tachtig volgden eveneens werken die niets anders konden of wilden zijn dan aanklachten, protesten tegen de roofofbouw in de Rupelstreek. Overlopend van driftige kwaadheid. Onmiskenbare tekenen des tijds (*Apparaat om de verontreiniging van de Rupel te meten* - 1986; *Toestel om illegale lozingen legaal te maken* – 1987, enz.).

Behalve met zijn zintuigen verkent Camiel Van Breedam inderdaad de werkelijkheid ook via zijn herinneringen, zijn dromen, zijn verlangens, zijn emoties, ... Herinneringen zijn voor veel mensen zowat de voornaamste middelen om stukken realiteit uit het verleden levend te houden. Ze bewaren ze meestal in de cocon van hun eigen gemoed, of ze ondersteunen ze met voorwerpen, foto's, verhalen of andere

externe referenties. Camiel maakt die van hem concreet door ze vorm, kleur, textuur en structuur te geven. Zo krijgen ze een betekenis die hij uitdrukt via de grammatica van de vormtaal waarmee hij een nieuwe “werkelijkheid” teweegbrengt: die van het kunstwerk als uitbeelding van wat in de verborgenheden van zijn innerlijke leeft (*Gedeelte van de speelplaats* - 1992, *Jantje mag niet naar “den Brits”* - 1980, enz.). Dat zijn stuk voor stuk diepe herinneringen van het oog en van het gemoed. Met blijdschap om het behoud van een deel van zijn zelf gecreëerd ‘erfgoed’ en met weemoed over het verlies van een tastbare ervaring.

Zo laat deze tentoonstelling twee genuanceerde aspecten zien van een complexe artistieke natuur. Zijn verbolgenheid en opstandigheid om wat Noeveren, Boom, de Rupelstreek te lijden hadden en hebben, vermengd met de fantoompijn van al wat geamputeerd werd en wordt. Een polemische uitdaging aan de profeten van de afbraak tegen de achtergrond van persoonlijke gekoesterde gedenkwaardigheden. Een van de vele weerspiegelingen van zijn onrust

omtrent groei en verval, worden en verworden, zijn en geweest zijn. Onder andere daarom brengt hij in zijn werken de meest uiteenlopende voorwerpen bijeen in een harmonieuze herbestemming teneinde die tegenstellingen te ontzenuwen.

Zijn hand is de hand die integreert, niet de hand die intrigeert. Zijn hand is de hand die creëert, niet de hand die onteert.

Etienne Wils
februari/maart 2018

(zie ook: www.camielvanbreedam.com)

¹⁾ Cuesta: dit woord is ontleend aan het Spaans en betekent “helling”. In aardrijkskundige context gaat het hier om de opeenvolgende klei-afzettingen op de rechteroever van de Rupel die in een eeuwenlang proces een min of meer trapsgewijze en zachtjes stijgende helling hebben gevormd richting Antwerpen.

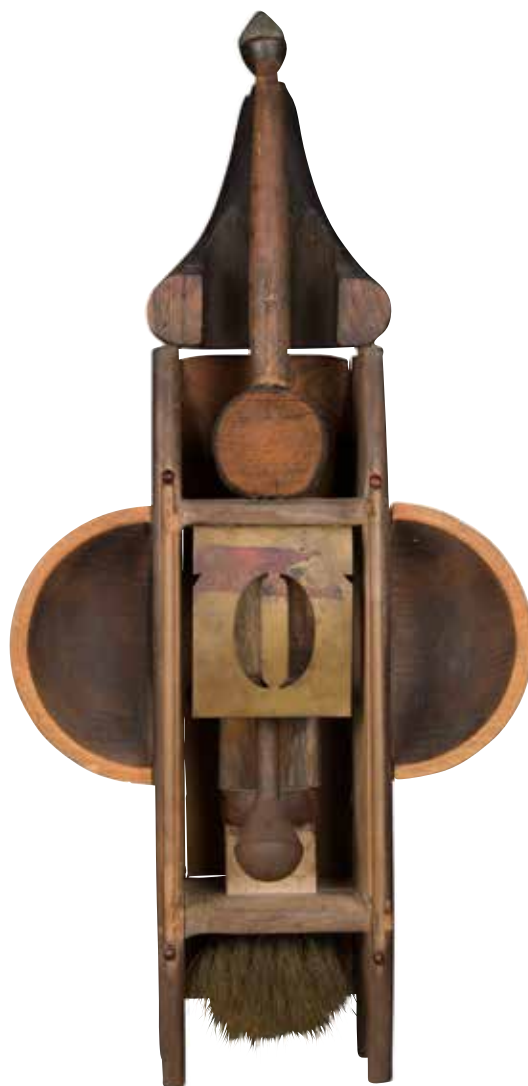
²⁾ “We hadden de wind in de zeilen op de Schelde en daarna op de Rupel; en we hielden er goed de vaart in tot we de steenbakkerijen van Boom in zicht kregen, die over een lange afstand uitgestrekt op de rechteroever van de rivier lagen. De linkeroever was nog groen en landelijk, ... Maar Boom en zijn steenbakkerijen werden van langsom meer gehuld in rook en zagen er met de minuut armtieriger uit; tot een grote kerk met een uurwerk, en een houten brug over de rivier, het centrum van de stad aangaven.”

Laatste rustplaats voor een steenbakker, 1964
205 x 56 x 38 cm

Z T (onderdeel "de gerechtigheid"), 1964
48 x 25 x 15 cm

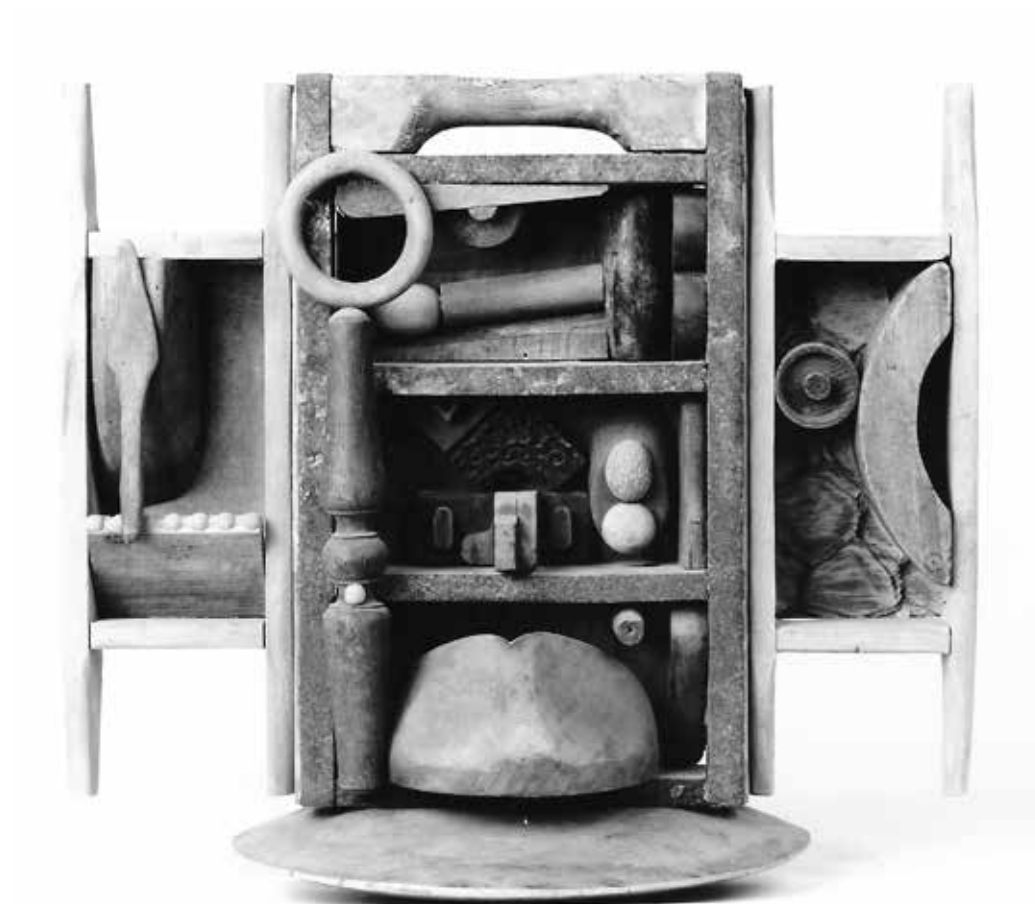
Letter "O", 1972
58 x 27 x 11 cm

Z T (à Gaby et Toussaint pour vos noces d'argent) samen met Annie Debie, 1964
55 x 27 x 22 cm

Kleine Tempel voor Jet en Albert, 1965
53 x 13 x 21 cm

In de steenbakkerijen, 1969
44 x 49 x 17 cm

Toch handsteen, 1993
70 x 70 x 21 cm

No. 9. B3.

Oen de bestendige Deputatie van de
Provincieraad te Antwerpen.

Dames, Heren,

Met zeer veel spijt zend ik U pas nu mijn bezwaren op de „Provinciebelasting ten verbetering van de kwaliteit van het leefmilieu“, wel wetende - na eindelijk het laatste nieuwe belastingwettje helemaal te hebben doorgeleend, t.t.z. het ontwerp-biljet, op aanwijzen van een derde persoon ook langs de achterzijde te hebben gelezen (iets waaraan ik in mijn woede totaal geen aandacht had geschonken) - dat ik met die bezwaren nu te laat ben. Toch wens ik ze U nog mede te delen.

Als inboorling van de Rijneland, grootste vuilnisbelt van Europa, vind ik het een schande dat er nu, zo maar, plotseling, een belasting zal worden geïnd, belasting die het leefmilieu zou MOETEN verbeteren. Ik stel me de vraag hoe U, zelf de verantwoordelijken van alle verontreinigingen (Dames met alle andere hogere en lagere instanties) nu onze waterwegen terug zult reinigen (er bestaan zeer goede systemen voor, waarvan 1 toegepast in het gemeentepark te Bonn en uitgeworpen door professor Ewen), hoe U onze stortplaatsen zult sluiten en netjes maken na Uw eideloze beloften daaromtrent, hoe U onze bossen niet verder zult laten verkavelen en onze duinen juist langer zult laten weggroeven (om bouw- en afbraakbestedingen nog rijker te maken), hoe U van onze fabrieken zult eisen

dus ze zich uiteindelijk aan de stinkwormen zullen houden (zodat we niet helemaal vergiftigd worden), lees U de afbraakbarbaren, die overal riet, heide (of weer met afval gevulde) ruimten achterlaten, duistincte dieperingen zult opleggen enz, enz...

Daaromheen vraag ik me af wat de volgende belastingsoort zal zijn.

Hopende dat U niet onmiddellijk zult op ingaan geef ik U toch enkele tips daaromtrent:

Belastingheffing op slapen of wakker zijn,
 op het groeien of nitvallen van gras,
 op ruagen of lief zijn, goed of slecht geind,
 zelfs op het schijnen van de zon of het regenen, het groeien van gras, eventueel wel of niet dragen van een bril, een hoofdstelsel, een onderbroek: alle er zijn nog honderden voorbeelden die voor de hand liggen en die voor IEDEREEN gelden want dat is uitermate belangrijk.

Tenslotte is er de belasting op het ADemen, maar dat is uiteindelijk hetzelfde als die belasting die U wilt innen rel. de kwaliteit van het leefmilieu.

Mijn voorstel is dat de VERVUILERS ALLEEN betalen en liefst direct aan bewaste milieugroepen, dan gaat het geld rechtstreeks naar betrokken gebieden en weer niet-verloren in dezelfde hele diepe put.

Hopende dat U, na al mijn gedane moeite, toch nog kunt ingaan op mijn bezwaren, Dank u thereen, groet ik U,
 C. van Breedam

CARIEL VAN BREEDAM BEKERSVELD 40 2630 AARTSELAAR.

Toestel om illegale lozingen legaal te maken, 1987
168 x 90 x 180 cm

Verplaatsbare kraan voor sluikstorten in België, 1987
164 x 90 x 180 cm

Boom, resten van steenbakkerijen (ongenummerd), 1988
40 x 30 x 5 cm

Apparaat om de verontreiniging van de Rupel te meten, 1986
57 x 30 x 30 cm

DE OUDERLIJKE BOERDERIJ

“De Vlaamse ontvoogding, weet ge wat dat is? Dat is de boerenzoon die de ouderlijke boerderij afbreekt en daarnaast met de gekuiste steen een fermette bouwt”

Met deze prachtige metafoor vat Tom Lanoy in één zin samen hoe het gesteld is met het erfgoed in Vlaanderen. Vlamingen en hun overheid zijn beeldenstormers die de ruimtelijke ordening in handen hebben gegeven van de vastgoedsector. In deze sector is winstmaximalisatie en consumptie de morele maatstaf. Elke toegift inzake ruimtelijke kwaliteit wordt hieraan afgemeten. Bijgevolg is de Vlaamse ruimte verknoeid en staat ze er bijzonder slecht voor. Ruimte is ademen, bewegen, communiceren, opgroeien en oud worden en in onze ruimte is de lucht vervuild, fietsen levensgevaarlijk en oud worden verdwijnen in rusthuizen.

En hoe is het gesteld met de ouderlijke boerderij in de Rupelstreek, het erfgoed van de baksteenindustrie met de bijbehorende arbeidersbuurten? Wel, de boerenzonen hebben geen half werk geleverd. Het

erfgoed is volledig verdwenen. Camiel Van Breedam toont deze teloorgang in een alles omvattend beeld, waarin hij zijn werk “Zicht op Boom” plaatst in het geraamte van een verlaten droogloods zonder pannenen tussen resten van klei. Deze creatie dateert van 1986, het jaar dat Noeveren is beschermd!

De reconversie heeft geleid tot sloop, logistiek en nieuwbouw zonder samenhang. Hier en daar is een relict behouden, uit zijn context gerukt, afgemeten aan de morele maatstaf van winstmaximalisatie. Zo wordt een schouw een land mark of erger nog een uitkijk: who has a match?

Wat overblijft is Noeveren, een steenbakkersgehucht in Tomorrow Land. Het gehucht is door enkele visionaire activisten in 1986 beschermd. Vandaag ligt ook Noeveren op de tafel van de vastgoedsector en het beleid. Waar kunnen we winst maken, boerenzonen op speed?!

Flor Buggenhout
maart 2018

VERZET ALS MEDEMENSELIJKE LEVENSWIJZE.

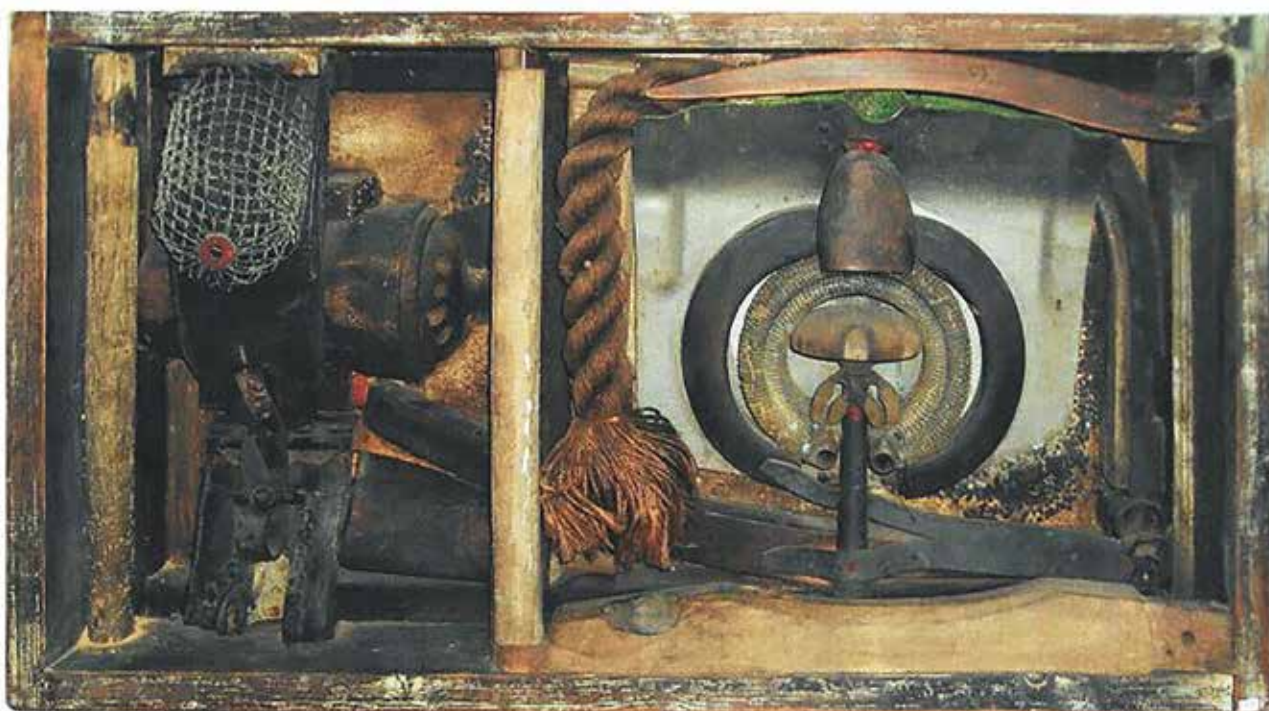
Verzet is een noodzakelijke weg van medemenselijkheid, als het al niet de enige weg is naar overleving op een middellange termijn. Hoe doe je dat? Door samen te werken, door de keten van onderuit rond belangrijke thema's in elkaar te zetten. Bijvoorbeeld rond voedsel: vanaf het eigen planten, via korte keten, los van de markt van grootkapitaal. De nieuwe commons gaan die weg, maar ook talloze oude en nieuwe coöperatieven. Dat is verzet, en hoe klein ook lokaal, is het verzet dat bindt, over etnische en geloofsgrenzen heen, van beneden tot boven. In oude termen heet dit ook: de macht terugnemen. Dat is geen revolutie in de oude romantische zin (met miljoenen op straat en de banken bestormen), maar is maatschappijopbouw in de traditionele zin: geen enkele cultuur ter wereld kent geen enkel sociaal verband, geen enkele vorm van structurele solidariteit. Dat kan vele vormen aannemen (van clan tot en met sociale zekerheid), maar er is altijd enige vorm van structureel en duurzaam samen, solidair.

De neoliberale woeker die sinds een paar decennia onze maatschappij en onze wereld kapot maakt ontkent dit, als enige: het individu, en de rechten en eigendomsaanspraken van het individu zouden op alles primeren. Verzet moet erin bestaan om te beseffen dat dit extreme individualisme enkel egoïsme kan zijn en dus een nieuw jasje voor de wet van de jungle. Nieuw is dat de jungle ondertussen ook

uitgeroeid wordt door die ego's. Verzet als de terugname van gedelegeerde macht, als zelforganisatie in basisgroepen van het overleven en de cultuur, is dan een vanzelfsprekende vorm van reactie, zodat er nog leven zou zijn morgen. Het is, met andere woorden, een ernstig nemen van de Mensenrechten, waarnaar de mensheid in een traject van meer dan 3000 jaar met vallen en opstaan en na vele gruwelijke oorlogen onlangs (amper 70 jaar geleden) geëvolueerd is. Verzet is het positieve project om die lange geschiedenis niet in verval te laten komen door het valse geloof van het hyperindividualisme dat zich het recht voorbehoudt de wereld als de strikt eigen speeltuin te zien. Elke humanist, elke Verlichtingsdenker, elke christen, islamiet en jood zou dat moeten kunnen begrijpen en omarmen.

In het initiatief van Noeveren, waar werken van de 'tedere anarchist en groot kunstenaar' Camiel Van Breedam getoond worden, zie ik ook zo'n vorm van verzet. Leefbaarheid, medemenselijkheid, solidariteit en schoonheid zijn hier belangrijker dan weer wat geld verdienen met een grootschalig bouwproject dat mensen negeert voor centen. In die zin is dit project ook een uiting van noodzakelijk verzet: om de wereld leefbaar en warm te houden. En daar past het werk van Camiel wonderwel in.

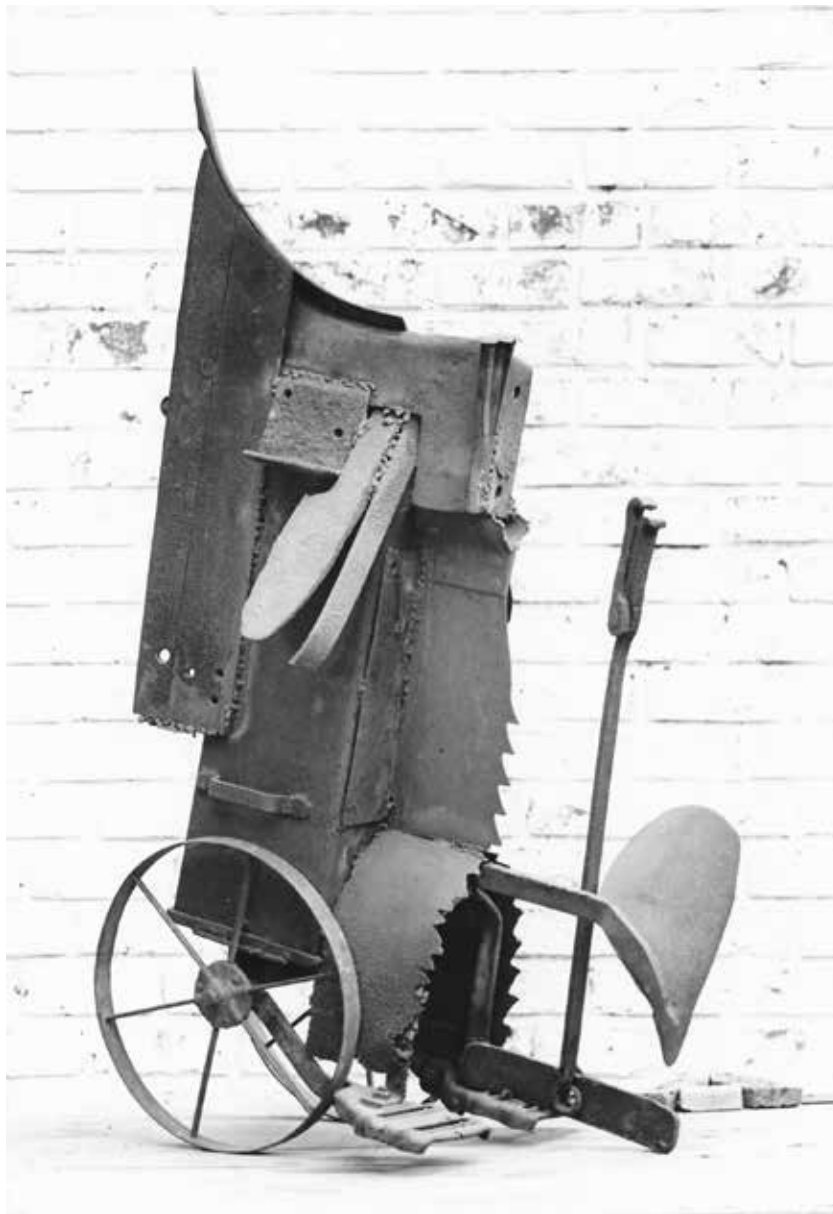
Rik Pinxten

Aan de Rupel, 1967
59 x 103 x 16 cm

Lijkswagen, 1965
87 x 70 x 164 cm

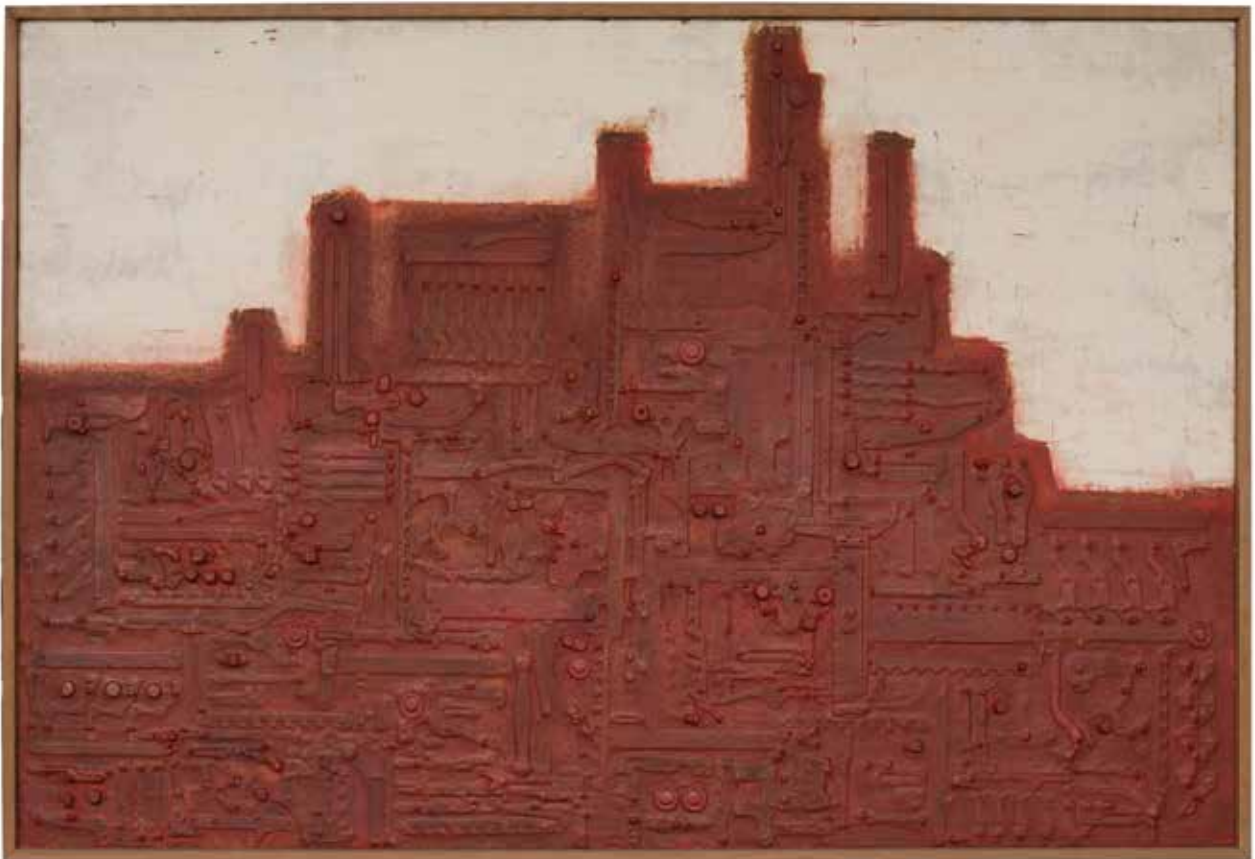
Kar met rode wielen, 1984
122 x 57 x 67 cm

Landkar met vaandel, 1984
89 x 64 x 132 cm

Verlaten fabriek, 1991
50 x 71 x 25 cm

Laatste rode fabriek (1962-2014), 2014
83 x 125 x 4 cm

Sluiting (Cinema Plaza), 2005
47 x 66 x 10 cm

IDENTITEIT EN BEWORTELING

Nu mijn beide ouders overleden zijn, keer ik maar sporadisch en schoorvoetend terug naar mijn streek van oorsprong. Ik heb het bijzondere geluk gekend van een liefdevol en hecht gezin waarin ik mijn eigen weg kon zoeken. Nieuwsgierigheid, studie, liefde en toeval brachten mij in de grote wereld, weg van de kleine dorpigheid die ik als beperkend en kneuterig beleefde. Om de onvoorspelbare raadselachtigheid van het bestaan te kunnen leven is het nodig om zich bewust te blijven van de wortels en van de bodem waaruit het leven zich ontwikkelt. Mijn eigen gronding speelde dus in dit oord van postindustriële verval, van teloorgang en vervuiling, van transgeneratiele armoede en verwaarlozing. De herinneringen zijn altijd subjectief en vervormd, het menselijke geheugen is een onbetrouwbaar instrument. We speelden als kind in de oude kleiputten als ware het de canyons van het Verre Westen, waar cowboys en indianen hun strijd leverden. We vingten dikkopjes, kikkers en soms een vieze pad alsof het zeldzame diersoorten waren uit een afgelegen Afrikaanse jungle. We drongen door in verboden gebouwen van oude steenbakkerijen en pretendeerden dat het overwoekerde ruïnes waren uit lang uitgestorven Midden-Amerikaanse beschavingen.

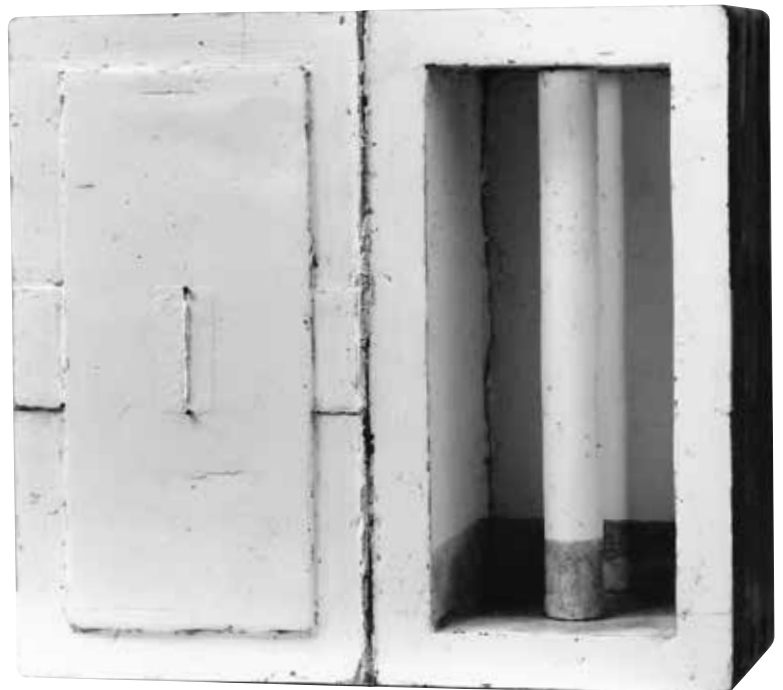
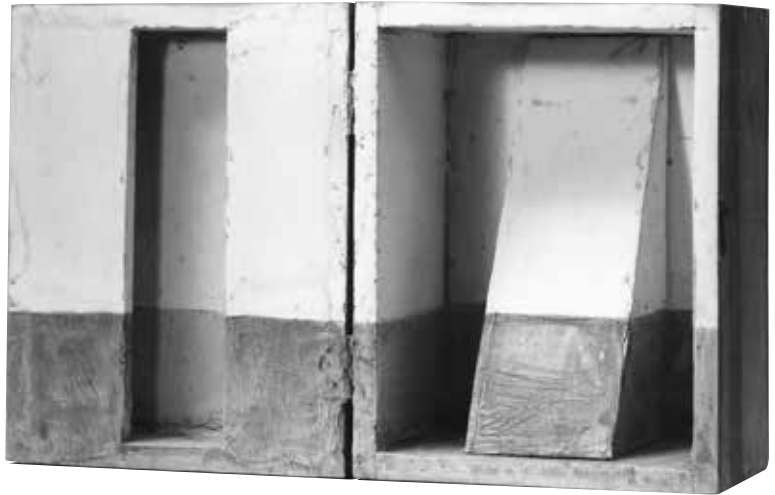
Pas later hoorde ik van de schrijnende werkelijkheid die hier gedurende vele decennia het samenleven heeft bepaald. Hoe arbeiders werden uitgebuit, hoe vrouwen en kleine kinderen werden tewerkgesteld in mensonterende omstandigheden, hoe alcoholisme en gewelddadigheid gezinnen traumatiseerde en hoe de hele streek na de industriële teloorgang achterbleef als een uitgewrongen vuile vod, achteloos weggesmeten na gebruik.

In de behandeling van getraumatiseerde patiënten weet ik als psychiater dat het voorzichtig verwerken van het verleden in een gestadig ontgraven van toegedekte lagen de weg is om terug een stabiele grond te vinden. In mijn visie geldt dit ook voor grotere systemen. Een streek kan pas de rug rechten en waardigheid herwinnen als ze haar oorsprong niet ontkent. Het ontkennen en zelfs vernietigen van de geschiedenis leidt tot een instabiele grond waarop latere bouwwerken barsten, scheuren en dreigen weg te zakken. De identiteit van een mens, groep of streek valt of staat met het bewustzijn van zijn oorsprong. Elk 'zijn' is een 'worden', het verhaal van het leven is een steeds herhalende en vernieuwende afzetting van gelaagdheden. De schoonheid en de stabiliteit van deze structuren hangt mede af van de vroegere funderingen, waarbij kwetsuren en tekorten mede bepalend zijn, als ze niet worden genegeerd.

In een tijd waarin onze identiteit problematisch dreigt te zijn, waarin ons zelfgevoel collectief dreigt te vervloeien in de hedonistische zelfgenoegzaamheid van een uitvergroot heden, is het bewust worden van de geschiedenis cruciaal. Het inbedden van een historische dimensie wortelt de mens in eigenheid.

Daartoe is een weloverwogen omgang nodig met ons erfgoed. Niet om de tijd te verstenen in een romantisch of een defaitistisch beeld van vroeger, maar om een grondig heden te bouwen dat fundering heeft. Het gaat over bewaren, bestuderen, restaureren, herdenken, in kunst ritualiseren en respectvol een plaats geven in de tegenwoordige werkelijkheid. Het is wezenlijk, voor de mens en voor zijn omgeving.

Dirk De Wachter

De papschool, 1992
19 x 31 x 10 cm

De speelplaats van de RMS te Boom

Gedeelte van de speelplaats, 1992
29 x 31 x 15 cm

Camiel Van Breedam

Toen ik in Boom geboren werd op 29 juni 1936, feestdag van de steenbakkers, zag de Rupelstreek er zeker helemaal anders uit als nu.

Een tiental jaren later heb ik dan zelf met de steenbakkerijen "kennis gemaakt" ; het was ons uitverkoren - alhoewel verboden - speelterrein. Het was verboden omdat er toen nog "volk" werkte : mannen, vrouwen en kinderen. Op de "plaats" waar de bakstenen met de hand gemaakt werden door één steenmaker en enkele helpers en helpsters stonden meestal versgemaakte stenen te drogen. Daarmee was ons voetbalveld voor het grootste deel van de zomer onbespeelbaar.

Maar er waren ruimtes en plekken genoeg om elkaar te bevechten of andere spelletjes te doen. Ook als het regende was er geen probleem : de kilometerslange droogloodsen waar de ongebakken steen nog verder werd gedroogd, waren een paradijs en konden dienen voor loopwedstrijden, "trottinet"-wedstrijden, velowedstrijden en alle mogelijke en onmogelijke kinderspelen.

M.a.w. wij zaten tijdens onze vrije tijd overdag bijna altijd in "t geleig". Het was een zeer belangrijk deel van ons jong leven.

Nu, jaren later, is niet alleen dat jonge leven verleden tijd, ook de steenbakkerijen en al wat daar bijhoorde zij dat, op enkele na. De eens zo levendige (werkverschaffende) Rupelstreek is dood. Weg zijn de steenbakkerijen, de schoenfabrieken, de scheepswerven en scheepsafbrekers, het glasfabriek - zo goed als alles is weg.

Maar vooral de manier waarop dat gebeurde is wraakroepend. De meeste steenbakkersbazen hebben het werkvolk leeg en de grond weggezogen. Ze hebben hun zakken gevuld tot op het ogenblik dat het iets moeilijker werd. Dan zijn ze gestopt en hebben alles laten vervallen. Uitzonderingen hierop

zijn zeldzaam, maar gekend. Daarna zijn de afbrekers gekomen en die hebben alles half afgebroken : datgenen wat ze konden gebruiken of te gelde maken hebben ze weggesleurd en de rest laten liggen.

En als toemaat zijn de lege putten verkocht aan de stortbaronnen die er jaren ongestoord al hun vuiligheid in kwijtkonden - mits betaling ... aan de ex-steenbakkersbazen.

Heeft het zin zich voor te stellen hoe mensen die in de zomer van 4 uur 's ochtends tot 10 uur 's avonds in de "geleigen" werkten, nu zouden reageren ?

Uiteindelijk is hun sociale strijd uitgelopen op 1 grote nederlaag terwijl de zakken van de katholieke of liberale bazen uitpuilen van het geld (als het bekwame beheerders waren wel te verstaan).

Laat ons hopen dat door toedoen van E.M.A.B.B. de steenbakkerij Frateur voor altijd een zichtbaar bewijs blijft van deze schande.

5 oktober 1988

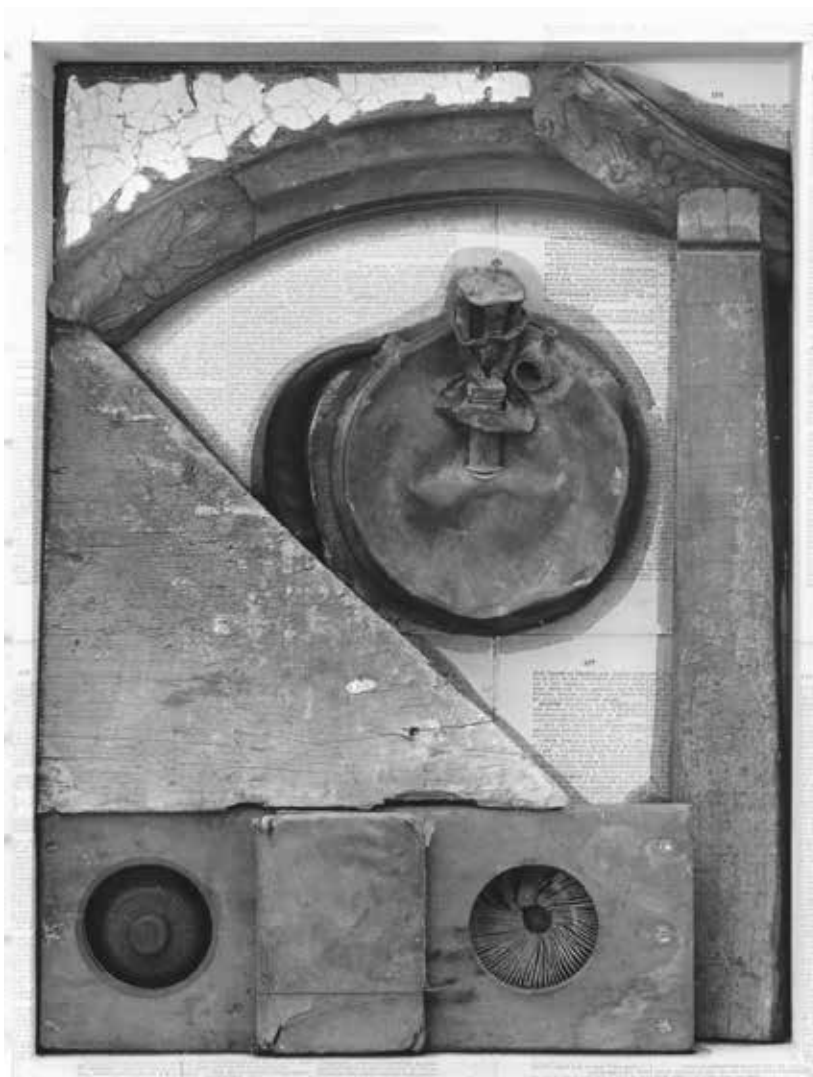

Boom (Prov. Antwerpen). — Steenbakkerijen (Fabricatie der stenen)

De benzinepomp van de Antwerpsestraat in Boom, 1984
40 x 47 x 10 cm

Jantje mag niet naar "den Brits", 1980
30 x 66 x 9 cm

Max Ernst op bezoek in de steenbakkerijen te Boom, 1986
57 x 45 x 13 cm

Ruzie door 3 Bomenaars over Boom (met zelfportret), 1986
55 x 45 x 13 cm

De Zonnewijzer, 1965
310 x 104 x 27 cm

Laatste rustplaats voor steenmakers, 1964
257 x 35 x 46 cm

TELKENS WEER...

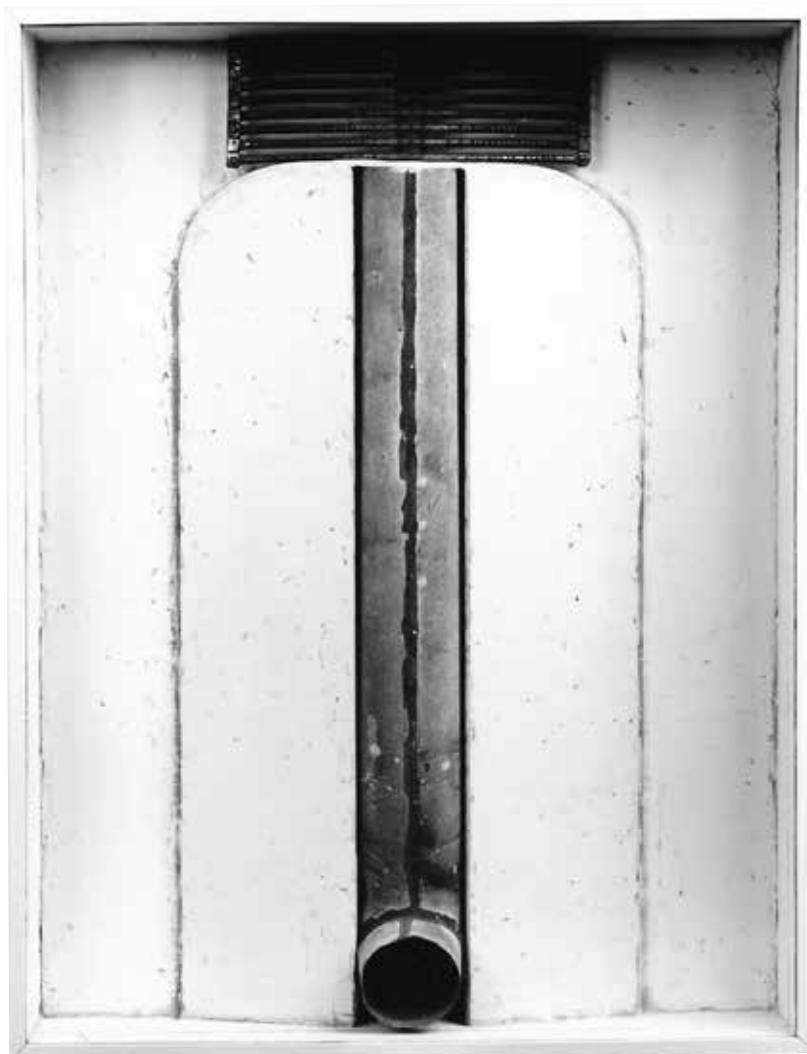
De jachtvelden langs de 12 km lange Rupel zijn verschraald tot een homp gebakken aarde genaamd Noeveren. De steenbakkerijnederzettingen Hellegat, Hoek, Terhagen zijn weggevaagd door een derde historische schokgolf. Na de steenbazen in de 19de en de afvalmaffia in de 20ste eeuw, hebben de immobaronnen in de 21ste eeuw de Rupelstreek gekoloniseerd. Kunstenaar Camiel Van Breedam en enkele andere overgebleven roodhuiden hebben zich teruggetrokken in de tot leefgemeenschap gerestaureerde steenbakkerij Peeters-Van Mechelen en verdedigen met de macht van de verbeelding en de steun van de bewoners, de authenticiteit van het laatste steenbakkersgehucht Noeveren. Camiel Van Breedam heeft uit zijn omvangrijke oeuvre 40 werken geselecteerd die geïnspireerd zijn door en opgedragen zijn aan zijn geboortedorp Boom. In zijn indringende universele artistieke taal onderschrijft Camiel Van Breedam het door Aktiegroep Leefmilieu Rupelstreek afgedwongen én in 1986 tot wet gegoten beschermingsbesluit dat Noeveren...

Noeveren moet blijven. Ook al staat de geschiedenis van de Rupelstreek er levensgroot in steen geschreven, het analfabete bulldozer-blokkendozenkartel kent alleen het recht van de financieel sterkste. De koele cijferaars worden op hun wenken bediend door gedweë beleidsvoerders zonder sociale voeling, ecologisch bewustzijn, maatschappelijke verbeelding, ruimtelijk gevoel, geschiedkundig inzicht of toekomstvisie maar met grote macht-en winsthonger. Zo komt het dat Noeveren weer het strijdtoneel wordt van een ontvoogdingsbeweging die in de 19de eeuw vocht tegen het steenbakkerskapitaal, in de 20ste eeuw tegen het afvalkapitaal en in de 21ste eeuw tegen het immokapitaal. En wanneer de actievoerders de persoonlijke tol hebben betaald, komen politiek opportunisten de rijen sluiten en de electorale winst verzilveren.

Telkens weer...

Eddy Stuer

Boom, modellen uit het glasfabriek voor de Duitse oorlogsindustrie, 1988
39 x 30 x 6 cm

In 't glasfabiek van Boom, 1988
146 x 22 x 50 cm

De houten brug te Boom, 1989
40 x 30 x 5 cm

Wat er nog overblijft van Boom nr 2, 1992
50 x 40 x 6 cm

Boomse blauwe baksteen (multiple), 1998
19 x 19 x 2 cm

Van: Camiel Van Breedam
 Onderwerp: de rupel streek...
 Datum: 20 mei 2015
 Aan: Boudewijn Perneel

Boedwin, kameraad,

ik was vandaag op één van de hoogste plekken in de (mijn) Rupelstreek, in Rumst, één van de enige plekken waar nog klei (klitte, potjeir) wordt uitge-GRAVEN in onze streek.

Er is daar een soort "uitkijkpost" gemaakt van een (mooi!) gebouw waarvan ik niet weet wat het vroeger was of waarvoor het diende.

Van daar kun je zien hoe de laatste (?) grond (klei) van mijn geboortestreek door een oosten-RIJKSE firma bovengehaald wordt om door 2 heel grote vrachtwagens naar één of andere plaats vervoerd te worden waar men er "baksteen" van maakt, die achteraf naar een oven zal worden gebracht (zoals wij allemaal naar een andere oven zullen worden gebracht).

Ik heb verbijsterd staan toekijken hoe één grote machine + 2 camions het werk daar ver-richten dat vroeger door tientallen (honderden) werklieden (niet werkLUI) werd verricht.

Als loodgieterszoon ben ik er van "uit mijn lood geslagen". Heel de geschiedenis van vroegere arbeiders (zoals één van mijn grootvaders) is mij terug voor de geest gekomen.

Twee Orvals helpen me hier niet. De KUNST voorlopig nog wel.

grotegroet, Camiel.

COLOFON

Dit pamflet begeleidt de tentoonstelling Camiel Van Breedam in de machinehal van de herbestemde steenbakkerij Peeters-Van Mechelen Noeveren, 261 te Boom, van 20 mei t/m 14 oktober 2018 (octaaf Boom Jaarmarkt).

AUTEURS:

Etienne Wils, Flor en Ludgard Buggenhout, Rik Pinxten, Dirk De Wachter, Eddy Stuer, Camiel Van Breedam

VORMGEVING EN REALISATIE:

[ander] - zijds

FOTO'S:

Roland Minnaert, Didier Verriest, Ronny Cosyns, Matthias Ruelle, Camiel van Breedam

MET DANK AAN DE SPONSORS

Eric Huysmans, Hugo Keppens, aan de bruikleengevers en aan allen die bijgedragen hebben tot de realisatie van dit project.

Jazzclub 'Het Veerhuis'

Ecodrukkerij DE WRIKKER vzw

BROUWERIJ
DE KLEM

Eethuis
IN DE ROOT

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

ALTAAR OM DE SCHIJNHEILIGHEID TE BESTRIJDEN

Altaar om de schijnheiligheid te bestrijden, 1964
242 x 303 x 102 cm